

Adgang til pasnings- og plejeydelser: Førskoleundervisning og børnepasning, sundhedsydelse og langtidspleje

Indledning

I denne rapport undersøges spørgsmålet om adgang til tre typer af pasnings- og plejeydelser, som er afgørende for social beskyttelse og inklusion: førskoleundervisning og børnepasning (ECEC), sundhedsydelse og langtidspleje. Rapporten udvikler en teoretisk ramme for adgang til sådanne ydelser og beskriver hindringer for brugen af pasnings- og plejeydelser og forskelle i spørgsmål om adgang mellem befolkningsgrupper i EU.

Rapporten har dernæst fokus på tre områder, der kan være med til at forbedre adgangen til ydelser: Førskoleundervisning og børnepasning for børn med handicap og særlige undervisningsbehov, e-sundhedsydelse og aflastningspleje. Den giver et overblik over den nuværende situation i forskellige medlemsstater, Norge og Det Forenede Kongerige.

Politisk kontekst

Det fremgår af den europæiske søjle for sociale rettigheder, at borgere i EU bør have adgang til førskoleundervisning og børnepasning, sundhedsydelse og langtidspleje af god kvalitet. Det understreges, at børn fra socialt dårlige kår har ret til særlige foranstaltninger til fremme af lige muligheder. Med hensyn til sundhedsydelse understreges det, at adgangen bør være rettidig og omfatte både forebyggende og helbredende sundhedsydelse. Med hensyn til langtidspleje ligger vægten på hjemmepleje og lokalsamfundsbaseerede tjenesteydelser.

Adgang til disse ydelser bidrager til at mindske ulighederne i hele livscyklussen og opnå ligestilling for kvinder og personer med handicap. Ved at mindske afsavn og uligheder kan en sikring af adgang til disse ydelser yderligere bidrage til at opnå FN's mål for bæredygtig udvikling.

Væsentlige konklusioner

Der kan opstå adgangsproblemer i hele processen, lige fra afdækningen af pasnings- og plejebestov til opfyldelsen af disse behov. De skyldes en kombination af husholdningsmæssige, organisatoriske og samfundsmæssige faktorer.

Førskoleundervisning og børnepasning

Mange med børn angiver ikke nogen uopfyldte behov som følge af uformelle pasningsmuligheder, men mange, der gør brug af førskoleundervisning og børnepasning, har vanskeligt ved at få råd til det. Løbende faglig udvikling kan forbedre kvaliteten af og inklusionen i førskoleundervisningen og børnepasningen.

Sundhedsydelse

Uopfyldte behov nåede et toppunkt omkring 2013, hvilket tyder på en forsinket indvirkning af den globale finanskrise i 2007-2008 og de efterfølgende økonomiske stramninger. Beskæftigelse, navnlig på en fastansættelseskontrakt, beskytter personer mod usikkerheden med hensyn til ikke at kunne betale for sundhedsydelse. Foruden indkomsten fra beskæftigelse fungerer en supplerende privat forsikring, som ofte stilles til rådighed af arbejdsgivere, som en yderligere buffer.

E-konsultationer og e-recepter blev allerede tilbudt i nogle lande, f.eks. Litauen, for at forhindre virusser i at sprede sig – endog inden udbruddet af covid-19-pandemien. Andre lande har fulgt trop med ad hoc-foranstaltninger under pandemien, omend ofte midlertidige foranstaltninger uden passende strukturer. Nogle lande har mere erfaring med nationale telefonlinjer (Østrig, Estland og Letland) og elektroniske refusionsstrukturer (Danmark, Nederlandene og Norge). Der er begrænsede erfaringer med skærm-til-skærm-konsultationer, men eksempler i større skala findes i Frankrig, Tyskland og Sverige. E-recepter, der kun kræver, at patienterne identificerer sig selv på apoteket, vinder stadig større indpas.

Langtidspleje

Stigninger i kvalitetsvurderinger og udgifter findes navnlig i lande, som allerede havde forholdsvis veludviklede plejesystemer, hvilket underbygger en tidligere konstatering af, at adgangen navnlig bør udvikles i lavindkomstmedlemsstater. Aflastningspleje har været et ubetydeligt eller ukendt begreb i mange lande, men indgår nu i den politiske diskurs i næsten alle lande.

Politiske anbefalinger

Generelt

- De politiske beslutningstagere bør være opmærksomme på de forskellige resultater over hele spektret af adgangsproblemer, ikke blot uopfyldte behov. Folk kan i givet fald få opfyldt deres pasnings- og plejebehov, men oplever vanskeligheder i hele processen. Endvidere kan folk forvente adgangsproblemer, hvis de skulle få brug for pasning eller pleje, hvilket giver en følelse af usikkerhed.
- En frivillig undladelse af at bruge ydelser bør ikke tages for pålydende. Folk kan være mere tilbøjelige til at gøre brug af ydelser, hvis de var billigere, bedre skræddersyede eller af højere kvalitet.
- En snæver opfattelse af adgangsproblemer risikerer at medføre ineffektivitet. Eksempelvis løser en nedsættelse af prisen for pasnings- og plejeydelser i givet fald ikke problemet med uoverkommelige priser, hvis der ikke tages hensyn til husstandenes indkomst og udgifter, ”penge under bordet” og transportomkostninger.
- For effektivt at gøre retten til adgang gældende er det vigtigt at fokusere på de mange dimensioner inden for rammerne af denne rapport, i hele processen fra afdækning og opfyldelse af behov til håndtering af husholdningsmæssige, organisatoriske og samfundsmæssige faktorer.

Førskoleundervisning og børnepasning

- Adgangen til førskoleundervisning og børnepasning bør forbedres, navnlig i nogle lande, for at mindske ulighederne blandt børn og fremme beskæftigelsen for uformelle børnepassere (hvoraf hovedparten er kvinder).
- Uoverkommelige priser er en væsentlig hindring, men støtte til førskoleundervisning og børnepasning fjerner i givet fald ikke andre hindringer som f.eks. tilgængelighed, manglende tillid eller inklusion af børn med særlige undervisningsbehov.
- Opdaterede EU-mål for brug af førskoleundervisning og børnepasning kunne omfatte grunde til uopfyldte behov i stedet for blot at fokusere på andelen af børn i førskoleundervisning og børnepasning. Endvidere kunne en bredere aldersgruppe end børn under tre år tages i betragtning med henblik på at overvåge fremskridtene i forbindelse med den europæiske søjle for sociale rettigheder.

Inkluderende førskoleundervisning og børnepasning

- Der er behov for mere vurdering af effektiviteten af uddannelsesprogrammer, og nyttige aspekter af uddannelse bør formidles og anvendes bedre.
- Personale- og programomkostninger er væsentlige hindringer for løbende faglig udvikling.

Sundhedsydelser

- For at blive mere modstandsdygtig over for økonomiske chok bør adgangen til sundhedsydelser i mindre grad være baseret på indkomst og beskæftigelse.
- For at sikre retten til sundhedsydelser bør uligheder i tilknytning til supplerende forsikring (ofte stillet til rådighed af arbejdsgivere) overvåges.
- Investeringer i sundhedsinfrastruktur har et begrænset potentiale til at forbedre adgangen, hvis andre faktorer, som f.eks. overkommelighed og tilstrækkeligt personale, ikke samtidig inddrages.

E-sundhedsydelser

- EU kan hjælpe medlemsstaterne med at lære af de mange forskellige former for e-konsultationspraksis (ofte i lille skala) i hele EU.
- De økonomiske incitamenter til læger, hospitaler og sygeforsikringsselskaber til at anvende e-konsultationer skal være passende. Det er ofte nødvendigt at justere de retlige rammer.

Langtidspleje

- Udbuddet af formel langtidspleje bør udvides og gøres mere fleksibelt i de fleste medlemsstater. Dette kan bidrage til at tilvejebringe mere passende pleje, frigøre hospitalssenge, fremme beskæftigelsen og mindske social udstødelse og behovet for sundhedsydelser blandt uformelle omsorgspersoner.
- For at yde fleksibel, skræddersyet pasning og pleje og for at støtte både tidlig identifikation af stigende behov for langtidspleje og forebyggelse er det vigtigt at lette adgangen til et vist omfang af langtidspleje på et tidligt tidspunkt.

Aflastningspleje

- En diversificering af formerne for aflastningspleje til at omfatte alternativer til hospitaler eller døgninstitutioner kan forbedre brugen og nytten heraf.
- Et bedre engagement med plejebrugere og deres plejere er nødvendigt med henblik på en effektiv udnyttelse af aflastningspleje. Dette kan bidrage til at etablere en formel plejekontakt på et tidligere tidspunkt, hvilket vil gøre de uformelle pasnings- og plejemuligheder mere bæredygtige og forbedre omsorgspersonernes livskvalitet.

Yderligere oplysninger

Rapporten om *Access to social benefits: Early childhood education and care, healthcare and long-term care* (Adgang til pasnings- og plejeydelser: Førskoleundervisning og børnepasning, sundhedsydelser og langtidspleje) findes på <http://eurofound.link/ef20015>

Forskningsleder: Hans Dubois

information@eurofound.europa.eu